

A KÖRTEMUZIKA

Móra Ferenc megindítóan szép művéből, a Kincskereső kisködmönből ismerjük a körtemuzsikát, amit — az írás szerint — csak a jó gyerekek tudnak megszólaltatni.

Hogy milyen is lehetett ez a szép nevű hangszer, arra csak következtethetünk abból, hogy a szerző egy másik helyen a felvidékről alkalomszerűen bevándorló tót faesztergályosokról tesz említést, akik kis öblös testű sípokat árultak a vásárokon ugyanezen a néven. Még azt is tudni lehet erről a fából készült hangszerről, hogy a két oldalán különböző színűre volt festve.

Mindezek ellenére a köztudatban valamiféle cserépsíp képzelet terjedt el, legtöbbször az olasz eredetű okarinával azonosítják ezt az ismeretlen múltú körteforma hangszert. Ebben nagy szerepe volt a televízióban többször is ismételt filmsorozatnak, ahol a főszereplő kezében egy okarinaszerű hangszer volt látható.

Sokan sokféleképpen vélekednek, és igazán pontos definícióval eddig még nem találkozhattunk.

Ez a bizonytalanság lehet az oka, hogy a magyar népi hangszerek kiváló ismerője Dr. Sárosi Bálint sem foglalkozik a körtemuzsikával könyveiben, mindössze az okarina rövid leírásának jegyzetében említi, hogy azt nálunk alkalmasint körtemuzsikának is nevezik.

A név kéttagú összetett szó: körte és muzsika. A gyümölcsről nincs mit mondani; mindenki pontosan tudja, hogy csepp formájú termésről van szó. A muzsika azonban már nem olyan egyértelmű.

A magyar nép azt a zenét tartja muzsikának, amit a jellegzetes vonósbandák, paraszt, vagy cigányzenekarok játszanak. *Jaj, de szépen muzsikálnak, zöld erdőben a betyárnak...* mondja az ének, és biztosak lehetünk abban, hogy itt vonószene szól. A bandában használt hangszerek külön-külön is muzsikának számítanak. A hegedűnek például országszerte ismert a muzsika neve, gondoljunk csak a gyermekmondókákra:

Cini-cini hegedű,

Macska s...ge keserű.

Cini-cini muzsika,

Táncol a kis Zsuzsika.

A cimbalom is a vonósbandák rendszeres szereplője, így azt is nevezhetik muzsikának. A facimbalmok pedig egyenesen *szalmamuzsika* néven ismeretesek.

A fúvós-hangszereket, illetve a rajtuk játszott zenét viszont sohasem nevezi a nép muzsikának. Dudaszó, furulyaszó hallatszik a kertek aljában, nem pedig duda, vagy furulyamuzsika.

Arany János Népdal c. versében pontosan e szerint fogalmaz:

Duna vizén lefelé úsz a ladik,

A ladik.

Róla muzsikaszó, guzlicaszó, csimpolyaszó

Hallatik;

Nem kétséges, hogy itt a muzsikaszó alatt hegedűszót kell értenünk. (A guzlica a délszlávok egyhúrú vonós hangszere, a csimpolya pedig bőrduda.)

Mindezekért fel kell vetnünk annak a lehetőségét is, hogy a körtemuzsika eredetileg egy körte formájú hegedűfélének a neve volt. Ez azért is elképzelhető, mert a hosszában félbevágott lopó, vagy kobaktöknek a körtére emlékeztető cseppformája van. Ilyen tökhegedűk pedig valóban léteztek a régi korokban. Elég, ha csak a törökök még ma is használt *hegit* nevű vonós-hangszerére gondolunk, aminek tökből van a teste, neve pedig a magyar (hun) hegedű névváltozata.

Az sem kizárt azonban, hogy más, töktestű húros hangszer kapta valaha ezt a nevet. Ilyen lehetett esetleg az a tamburaféle is, amit tökciterának, töktamburának nevez az Alföld népe. Ez is jellegzetesen körteformájú hangszer. Móra Ferenc pedig — szegedi lévén — valószínűleg itt, az Alföldön találkozott a körtemuzsika hangszernévvel.

Meglehet, hogy már soha sem fogjuk megtudni, mi volt az eredeti hangszer, amit körtemuzsikának neveztek, az azonban bizonyos, hogy mára már az okarinaféle cserépsípok gyűjtőnévévé vált ez a név. Ezek közül is azok tarthatnak számot a körtemuzsika névváltozatra, melyek valóban körte formájúak.

Ilyen cserépsípokat a világ számos részén találhatunk, ilyenek pl. az Andok indiánjainak cseppformájú sípjai is. A nyakukon átfűrt, és bőrszíjra vagy zsinórra fűzött körteszerű cseréphangszerek között nagy hangterjedelmű, zenei igények kielégítésére alkalmas darabokat is találhatunk. A képen látható nyolclyukú hangszer (6+2) pl. oktáv hangterjedelmű kromatikus hangsor megszólaltatására alkalmas.

Ilyet, és ehhez hasonló körtemuzsikákat napjainkban szinte minden kézműves vásárban, vagy a nagyvárosok idegenforgalmi központjaiban találhatunk.